

אגדת טיטוס בבית קדשי הקדשים הרב שבתי א' הכהן רפפורט

בר לנשמת אהובי ידידי כאח גדול לי מאז ימי ילדותי, רבי חנוך בן ארזה זצ"ל. הוא אשר הציג בפני את ספריו ותורתו של "הכהן" זצוק"ל, ושעות רבות שוחחנו כשאנו משתדלים להבין נקודות מדבריו הקדושים. אין קץ להכרת הטוב שאני חייב לו על המפתח הממוחשב לכתבי "הכהן" שהשקיע בו את מוחו ולבו, את הונו ואונו. שלש עשרה שנים היה שליח ציבור למוסף של יום הדין בישיבתנו "שבות ישראל", והטביע רושם בל ימחה בליבות התלמידים גם בכוח הדבקות והנגינה, וגם בלימוד עניינים שבתולדות העולם מתורת "הכהן", שאחר כך באו בספרו "תבל בצדק". בזכותו נוסדו בישיבה שיעורים קבועים בספרי "הכהן" העושים פירות ופירי פירות. יהי זכרו לברכה.

איתא באגדות החורבן שבפרק הניזקין¹:

"ואמר אי אלהימו צור חסיו בו" (דברים ל"ב) - זה טיטוס הרשע שחירף וגידף כלפי מעלה. מה עשה? תפש זונה בידו ונכנס לבית קדשי הקדשים, והציע ספר תורה ועבר עליה עבירה...

בכמה מקומות (ועיקרי ביניהם, בליקושי מאמרים²) ביאר רבינו שיצר הכעס ויצר התאוה הם הפכיים זה לזה, ויצר הכעס שולל את התאוה. כמו כן נתבאר שם שאדום מידתו הכעס והרציחה, ושליטת התאוה. ונתבאר עוד³ שזוהי מידתו של טיטוס הרשע,

¹ גיטין נו, ב.

² מאמר טז

³ דובר צדק נו, ב

ועל כן העמיק אונקלוס במידתו (לעומת בלעם שמידתו היתה תאוה) כשבא להתגייר. לכן קשה מה עניינה של אגדה זו שטיטוס עבר עבירה של זנות דווקא כאשר נכנס לבית קדשי הקדשים, הרי עבירה זו אינה שורש התנגדותו לעם ישראל? במקומות רבים כתב רבינו שחורבן הוא צורך בניין ותיקון. כדי שיתוקן השורש לא די בחורבן חיצוני – חורבן הבית – לבד, אלא צריך גם העומק להיות חרב, כדי שיוכל להיות מתוקן מן היסוד.

לפי זה, מה שנזכר באגדת פגישת רבן יוחנן בן זכאי עם אספסינוס, שאמר לו רבן יוחנן בן זכאי: "איברא מלכא את, דאי לאו מלכא את לא מימסרא ירושלים בידך, דכתיב: 'הלבנון באדיר יפול' (ישעיהו י'), ואין 'אדיר' אלא מלך, דכתיב: 'והיה אדירו ממנו' וגו' (ירמיהו ל'), ואין 'לבנון' אלא בית המקדש, שנאמר: 'ההר הטוב הזה והלבנון' (דברים ג'), פירושו שרק למלך, שנתן לו הקב"ה שלטון בעולמו, ניתן השלטון להחריב את בית המקדש מן היסוד והשורש.

הדיוט, הפועל רק בחיצוניותם של דברים, עשוי היה אמנם להחריב את הבית, אבל הרי מיד היו בונים אותו מחדש, כיוון שהשורש קיים כמקודם. יתכן גם שמטעם זה לא היה ביד הדיוט הכוח להחריב את הבית גם בחיצוניות אפילו לרגע אחד, כיוון שבבית המקדש אחוז הבנין עצמו בשורשו למעלה באופן נגלה. אבל כאשר מלך יחריב את המקדש ישלוח גם בשורש הקדושה שבו, ויחרב הבית באמת, ואז יתחיל התיקון וחיידוש שורש הקדושה כרצונו יתברך.

על שם אותו עניין שבבית הצריך להחרב, ועליו שולט המלך המחריבו, נקרא בית המקדש "לבנון", שפירש רש"י שם שמלכין עוונותיהן של ישראל. ורבינו מבאר עניין כפרת העוונות:

חטאי ישראל אינם קלוקל בעצם, רק ככתם הנופל על הבגד, כמ"ש נכתם עוונך (ירמיה ב, כב) ... וצריך לקנח ולהדיח ונשאר נקי. ואיכות קינוח זה ... ובעולם – מזבח, כדרשת רז"ל (כתובות י, ב) מזיח עונות ... והתעוררות הוא רק על ידי כח הזכירה שיזכור בהש"י ובגדולתו וירתע ויפחד ממנו ויכסוף ויצמא להתקרב אליו.⁴

הרי שהכפרה היא בקרבנות שבמזבח, אבל שורשה הוא ידיעת השם יתברך ועוצם הרצון להתקרב אליו.

וזהו עניין קודש הקדשים וכניסת הכהן הגדול ביום הכפורים לשם, כמתבאר שם:

⁴ מיומא לט, ב.

⁵ ליקוטי אמרים עב, ב.

דהיינו יחוד כל הד' כחות שבאדם מוח, ולב, וכוחות וגמר מעשה – הכל בלתי לד' לבדו ושהוא במקור חיות הנשפע באדם הוא הפועל הכל, זה נגלה רק לכהן הגדול ביום הכפורים בבית קדשי הקדשים⁶.

נראה שזהו גם עניין נתינת התורה מבין "שני בדי ארון" בקודש הקדשים שבמשכן, והיות הלוחות וספר התורה נתונים שם עד חורבן בית ראשון. במקומות רבים נתבאר שיחוד זה, באופנים שונים של התגלות הבורא יתברך לישראל, והשתוקקות ישראל לגילוי זה, נקרא "אשת חיל". עיקרו, מה שרצון כל אדם ורצון כלל ישראל הוא קרבת השם יתברך ועשיית רצונו.

נמצא שתמצית עניינו של בית המקדש הטמונה בכינויו "לבנון", היא החשק והרצון לקרבת השם יתברך. נראה שזהו עניין השלום בעם ישראל⁷ - מדתו של דוד המלך שתבנית בית המקדש נתגלתה אליו - "הכל מיד ה' עלי השכיל כל מלאכות התבנית" (דה"א כח, יט). דוד הינו -

רגל רביעי במרכבה מדתו שלום היפך מחלוקת ולה"ר שהם בעלי ריב דוד, כי מלכות היא לעשות שלום בעולם⁸.

שהרי כאשר הרצון הפנימי משותף ומיוחד אין מקום למחלוקת, אף שלכל נברא יש גבול מיוחד בפני עצמו ותפיסת עולם מיוחדת. חורבן בית המקדש ביסוד "לבנון" שבו, הוא עקירת תכונה זו שבבית ובלב כלל ישראל.

משמעות נפילת הלבנון היא סיום התקופה של עבודת השם יתברך בדרך זו של גילוי השייך לרצון המשותף לכלל ישראל. החורבן מתחיל מבית קדשי הקדשים ומתפשט משם החוצה בתהליך של חורבן מתמשך. אופן החורבן, והתהליך שבעקבותיו מורים, אולי, גם על דרך תיקונו והבנין המחודש.

נפילת הלבנון היתה, כפי שביארו חז"ל באגדה זו, בכניסת טיטוס לקודש הקדשים. לכן לא היתה הנפילה רק בחלק העבודה – התפילה, הקרבנות והתשובה – השייך למזבח, אלא גם בחלק התורה. בעירובין⁹ איתא בטעם מה שנקבעה הלכה כבית הלל: "וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלהים חיים מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן - מפני שנוחין ועלובין היו, ושונין דבריהן ודברי בית שמאי, ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן."

רבינו ביאר¹⁰ שבית הלל נתבררו בהעדר הכעס - גוחין, בהעדר הגאווה – עלובין, ובהעדר השקר – ששונין דבריהן ודברי בית שמאי "ואין מעלימים את דברי שכנגדן כדרך החפץ בניצוח", ובשלום – שמקדימים דברי בית שמאי לדבריהן.

⁶ סד, ב.

⁷ עיין דובר צדק ה, ב - ו, א.

⁸ שם שם.

⁹ יג, ב.

¹⁰ דובר צדק שם.

השלום אינו ההיפך מן ההכרה הפנימית הגמורה של האמת, אלא אדרבא, צומח מן הבקשה השלמה והמוחלטת של האמת ומן ההכרה הברורה בעומק הלב שגם שכנגדן מבקשים את האמת באופן זה, שזו היא תכונת "אשת חיל", כאמור. נפילת הלבנון בחלק התורה היתה אובדן היכולת להבין ולהכיר בפנימיות המוח והלב את בקשת האמת וקרבת השם יתברך של כלל ישראל, וממילא גם את זו של בעל הדעה שכנגד.

לעומת "אשת חיל" שהיא ריכוז כל עוצמת החשק בקרבת השם יתברך, יש בעולם כח "אשת זנונים" המבקשת להתדמות ל"אשת חיל", ונתבאר גם עניינה במקומות רבים שהיא ריכוז עוצמת החשק בתאוות עולם הזה, ובמה שנדמה להיות צרכי האדם עצמו – הרוחניים והגשמיים.

במקום שהחשק יפנה כלפי מעלה כראוי ל"אשת חיל", הוא פונה לנגיעותיו ורצונותיו של האדם. כך מתבטל השלום, כמאמר שלמה המלך עליו השלום: "לתאוה יבקש נפרד"¹¹ וגו'.

מחמת עוצמתו של החשק לנגיעותיו ורצונותיו של האדם, הוא עשוי להתדמות לחשק אמיתי וכוונה אמיתית. רצון חזק ביותר המונע על ידי תאוות, עלול להראות לאדם כרצון המכוון "לשם שמים". ירידת כח הרצון והחשק למדרגת "אשת זנונים" הופכת את הדבקות במטרה אחת – רצון השם יתברך – לדבקות במטרות מזדמנות ומדומות.

ועיקשות הוא היפך התאוה וכידוע דכל בעל תאוה נוח להפתות ודרך נשים לו, ומדת צדיק יסוד עולם להיות קשה עורף לטובה, וכמו שלוקחין ליסוד הבנין דבר קשה וחזק מאוד שלא יהיה נכפף כלל. ואבן שתיה שממנו הושתת עולם הוא אבן קשה שאין בו לחלוח כלל, וכל לחלוח מורה לתאוה כנודע. וה' בחכמה יסד ארץ, שצריך שיהיה יסוד זה נמשך מחכמתו יתברך¹².

כך שאבן השזייה היא יסוד הארץ המתנגד לתאוות "אשת זנונים", והיא עניינו של קודש הקדשים גם כאשר אין בו ארון ולוחות.

כך תיארנו חז"ל, "בעלי רוח הקדש כמודעת וידעו כל הדברים שבלב והספורים אשר לא נתפרסמו ולא נטו לאחד מן הצדדים, אבל זכרו האמת"¹³, את פעולתו של טיטוס להחריב את הבית משורשו עד שיאמרו "אי א-להימו" שישתלק מן הבית ומכלל ישראל העניין האלוקי לגמרי, שתפס זונה בידו והכניסה לבית קדשי הקדשים, והציע ספר תורה ועבר עליה עבירה.

לא היתה כאן עבירה שמכוח התאוה, אלא אדרבא מכוח הכעס על העניין האלוקי הנמצא בכלל ישראל. היתה כאן הכנסת אשת זנונים לבית קדשי הקדשים, על ספר התורה

¹¹ משלי יח, א

¹² ליקוטי מאמרים צב, ב.

¹³ אור זרוע לצדיק כה, א בעניין ההבדל שבין תיאורי טיטוס הרשע כפי חז"ל לבין תיאוריו של יוסף בן

שבכתב, והפיכת יסוד הגילוי האלוקי לרצון כלל ישראל שביסוד המקדש והתורה - לזנות. העבירה נעשתה רק להגדירה כזונה בבית קדשי הקדשים. אם היה טיטוס רק מכניסה לשם ולא עובר בה עבירה, הרי לא היתה זנות לפני ולפנים אלא רק הכנסה לשם של אשה הרגילה בזנות.

...ונטל סייף וגידר את הפרוכת, ונעשה נס והיה דם מבצבץ ויוצא, וכסבור הרג את עצמו, שנאמר: שאגו צורריך בקרב מועדיך שמו אותם אותות (תהלים ע"ד)...

לחיתוך הפרוכת בסייף יש שתי משמעויות:

האחת, ידוע שהפרוכת היא בחינת המלכות, בקשת גילוי השם יתברך, כשהגילוי עצמו הוא בקודש הקדשים. חיתוך הפרוכת הוא "הריגת" בקשה זו הטבועה בלבות ישראל. השניה, הפרוכת מבדילה בין הקודש ובין קדש הקדשים. תופעה המתרחשת בקודש הקדשים נשארת מבודדת שם, ואינה ממחרת לחדור ולהתפשט אל עולם הקודש הפתוח, בסופו של דבר, אל עולם החולין. לכן הכנסת אשת זנונים לקודש הקדשים והעבירה על אבן השתיה על גבי ספר תורה לא היתה מתפשטת ומקלקלת את הקדושה הטבועה בנפשות ישראל, אלא בתהליך אטי מאד ובלתי מורגש. כך שהיה צורך לחתוך את הפרוכת בסייף.

הריגה אינה הפיכת הישות לאין, אלא הפרדת הרוחני מן הגשמי. לכן "כסבור הרג את עצמו", שלכאורה במה שעשה טיטוס, בשלטון שניתן לו להיות האדיר מפיל הלבנון, נסתלק העניין האלוקי לגמרי מנפשות ישראל. אלא שכל זה "כסבור" - למראית עין בלבד.

..אבא חנן אומר: מי כמוך חסין יה (תהלים פ"ט) - מי כמוך חסין וקשה, שאתה שומע ניאוצו וגידופו של אותו רשע ושותק. דבי רבי ישמעאל תנא: מי כמוכה באלים ה' (שמות ט"ו) - מי כמוכה באלמים...

דרכה של האמת לפרוץ ולצאת לחוץ בסופו של דבר. אילו היה נעשה כן בחורבן הבית, במהלכו או בשנים הרבות שמאז, והיה מתגלה עומק רצונו של השם יתברך בעם ישראל, היו הדברים חוזרים לקדמותם, והיו נפגמים כמקדם ללא אפשרות של תיקון. התיקון, שמהלכו יוסבר בהמשך, יתכן רק תוך כדי העלמה מוחלטת של כוחה של "אשת חיל", משל לא היתה קיימת כלל. עצם העלמה זו היא גילוי כוחו של הבורא יתברך כדברי אבא חנן. תנא דבי רבי ישמעאל מוסיף לכך את הפסוק משירת הים הנותן שבח והודאה לשי"ת על הנסים שעשה לישראל.

הנס שנעשה כאן, העלמתה של "אשת חיל" והמקום שניתן ל"אשת זנונים" בבית קדשי הקדשים, הרי הוא למעלת ישראל ואהבתם, ותיקונם בסוף העניין:

...מה עשה? נטל את הפרוכת ועשאו כמין גרגותני, והביא כל כלים שבמקדש והניחן בהן, והושיבן בספינה לילך להשתבח בעיר, שנאמר: ובכן ראיתי רשעים קבורים ובאו וממקום קדוש יהלכו וישתכחו בעיר אשר כן עשו (קהלת ח'), אל

תיקרי קבורים אלא קבוצים, אל תיקרי וישתכחו אלא וישתבחו. איכא דאמרי:
קבורים ממש, דאפילו מילי דמטמרן איגלייא להון...

אמור למעלה הפרוכת המפרידה בין הקודש לבין קדש הקדשים מביאה לידי ביטוי את הרצון והחשק לקרבת השם יתברך. כלי המקדש המיוחדים לעבודת השם יתברך, לריצוי וכפרה, מביאים לידי ביטוי את הבאת הרצון הזה לכלל מעשה ופעולה. לפיכך הפרוכת היא כאם לכלי המקדש, ומקור עניינם. כאשר כלי המקדש מוכלים בתוך הפרוכת הם כעובר במעי אמו שאינם ניכרים בהוייתם האמיתית.

וכשהפרוכת, וכלי המקדש שבתוכה, מורדת אתם לרומי מקומו של טיטוס הרשע, נשלמת העלמתה של "אשת חיל", וכוח "אשת זנונים" - כוחה של רומי הרשעה בהתמסרות לעצמה ולכל תאוות העולם הזה - תופס את מקומה.

מעתה מקום הפרוכת וכלי המקדש הוא רומי, וכוחה של רומי בלע את הפרוכת וכלי המקדש הגנוזים בה והוא פועל גם באמצעותם. מעתה כמעט ואין אפשרות להבדיל בין אמת לשקר, בין חשק אמיתי לנגיעה עצמית. גם עניין זה הוא ברצון השם יתברך להיטיב לישראל באחרית, ולכן גם הכלים הנסתרים שמעולם לא באו לכלל שימוש וביטוי נתגלו לטיטוס לסייע בידו בהשלמת חורבן הבית וביסוס כוחו.

...עמד עליו נחשול שבים לטובעו, אמר: כמדומה אני שאלהיהם של אלו אין גבורתו אלא במים, בא פרעה טבעו במים, בא סיסרא טבעו במים, אף הוא עומד עלי לטובעני במים, אם גבור הוא יעלה ליבשה ויעשה עמי מלחמה...

הים הוא המקום שהבריות שבו כלולות בו בעצמו, ואינן נפרדות לעצמן כבריות שביבשה¹⁴. מטעם זה אין לתאוה ולריכוז האדם בעצמו מקום בים כביבשה. אפשר שגם מטעם זה אמרו: "הספנין רובן חסידים"¹⁵, ו"הספנים כולם צדיקים"¹⁶, לא רק משום שהם במקום סכנה ולבם לשמים, כפירוש רש"י, אלא משום שהמקום גורם לכוון לבם לשמים. ואולי זה שורש הטעם שהים הוא מקום סכנה לבריות שביבשה, שמהותו הפנימית אינה מתאימה לבריות שביבשה שליבם לעצמם.

לכן בים עדיין לא הוכר הרושם שעשתה נפילת הלבנון על ידי טיטוס הרשע, ושלטונה של "אשת זנונים" בעולם, ונחשול בים עמד לטבע את טיטוס. לכן מורה לשון חכמים על הנחשול שבים ש"עמד" כביכול יש לאותו נחשול דעה והחלטה משלו.

טיטוס מבין את אשר נעשה, ומלגלג ואומר שגבורתו של בורא עולם אינה כבר ביבשה, שמשם נסתלקו על ידי טיטוס שלטונו וגילוי רצונו "כסבור הרג את עצמו", ורק רושם ממנה נשאר בים. טביעת פרעה וסיסרא במים היתה התחלה לגילוי מלכות השם יתברך ביבשה כולה, מה שאין כן באותו נחשול שביקש לטבע את טיטוס.

¹⁴ ראה דובר צדק פו, א על היות הים דרגא דשלמה.

¹⁵ קידושין פב, א.

¹⁶ נדה י"ד, א.

...יצתה בת קול ואמרה לו: רשע בן רשע בן בנו של עשו הרשע, בריה קלה יש לי בעולמי ויתוש שמה, אמאי קרי לה בריה קלה? דמעלנא אית לה ומפקנא לית לה, עלה ליבשה ותעשה עמה מלחמה. עלה ליבשה, בא יתוש ונכנס בחוטמו, ונקר במוחו שבע שנים...

טיטוס הוא עתה אדון היבשה שסילק ממנה את מלכות השם יתברך ושמה תחת ממשלת "אשת זנונים" – חפץ האדם בתאוותיו, בעצמו ובענייניו. אלא שדווקא במעשה השתלטות זה הוא עושה את רצון השם יתברך, אף כי שלא בטובתו. היתוש שבמוחו הוא בירור היות התנהגותו התנהגות נכפית ומוכרחת. המחשבה שבמוח והבינה שבלב הם אדוני המעשים, ומוחו ולבו של המלך הם מהות מלוכתו. הרשעים ברשות לבם, ולבו של טיטוס מלא רשעה, אך כשבמוחו מנקר יתוש אין הוא אדון אף למחשבותיו. אם טיטוס ירצה לעשות מלחמה כנגד הכפייתיות שבו, כנגד הקב"ה המוליכו בדרך, עליו לעשות מלחמה על עצמו.

וכפיה זו היא באמצעות יתוש דווקא. כל בריה שבעולם פולטת ומוציאה מה שאין ראוי לה מן המאכל שאכלה. מבנה גופה של כל בריה קובע מה היא יכולה לקבל מן העולם, מה היא מסוגלת לעכל, ומה אינה מסוגלת. הקבלה המיוחדת והראויה לכל בריה מן העולם היא הגדרת מהותה העצמית, שבה היא נבדלת מבריות אחרות. כך גם מתקיימת בעולם מה שחכמי האומות מכנים בשם "שרשרת המזון", שמה שזה אינו מסוגל לעכל, באות בריות אחרות ומעכלות, וחוזר חלילה. הבריה שקראוה חז"ל בשם יתוש, אין לה מהות עצמית משלה כלל, ולכן היא מעכלת כל מה שנכנס בה ואינה פולטת כלום. לכן היא הבריה הפחותה והבזויה מבין הבריות שבעולמו של הבורא יתברך.

בריה זו היא שנבחרה לנקר במוחו של טיטוס, ולמנוע ממנו מנוחה בידעו שמחשבותיו וכל מהותו העצמית השולטת בעולם ומבשרת ניתוק מן הבורא יתברך והיות כל חשק יצור לעצמו בלבד, הם טרף ליתוש שאין לו מהות עצמית כלל. כך שמחשבותיו ומהותו אין להם קיימא וחשיבות אלא רק בעצם ביטולן. שלטונו של טיטוס התחיל את התהליך שבסופו תתבער "אשת זנונים" לגמרי.

... יומא חד הוה קא חליף אבבא דבי נפחא, שמע קל ארזפתא אישתיק, אמר: איכא תקנתא. כל יומא מייתו נפחא ומחו קמיה, לנכרי יהיב ליה ארבע זוזי, לישראל אמר ליה: מיסתייך דקא חזית בסנאך. עד תלתי יומין עבד הכי, מכאן ואילך כיון דדש דש. תניא, אמר רבי פנחס בן ערובא: אני הייתי בין גדולי רומי, וכשמת פצעו את מוחו, ומצאו בו כצפור דרור משקל שני סלעים. במתניתא תנא: כגוזל בן שנה משקל שני ליטרין. אמר אביי, נקטינן: פיו של נחושת וצפורניו של ברזל...

הברזל, והנפח המעצבו, הם ביטוי לכוחו ולתוקפו של האדם לשנות את העולם לצרכיו. בדרך כלל כוח זה הוא עניין של תוקפנות הנובעת מן היצרים והתאוות. לכן נתייחד הברזל לחרב ולחורבן, אף כאשר הוא משמש לבניין ולסיתות אבנים "כי חרברך הנפת

עליה ותחללה" (שמות כ, כא). הפטיש המשמש לסיתות נקרא בלשון התורה הקדושה חרב.

התעשייה שבעולם הצוברת עצמה מחמת התאוות שמכוח "אשת זנונים", נותנת לטיטוס מעט מנוחה. יצר התוקפנות והעשייה הבלתי פוסקת ב"פיתוח" העולם מוכיח לו כי לא הכל הוא טרף ליתוש שנתן הבורא במוחו, ויש לרומי הרשעה יסוד מוצק בטבע האדם שאינו עתיד לעבור מן העולם. לכן משתתק היתוש ומפסיק לנקר בשמעו את קול הנפח. ואולם גם על זה מתגבר כוחו של היתוש, ומתברר שאף יצר העשייה והשינוי עתידיים לכלות את עצמם, ומכוח המיאוס בחרב על כל צורתיה עתיד להתפתח הרצון להאריך ימיו של אדם ולעשות שלום בעולם.

כשמת טיטוס נתגלה שהיתוש, שאין לו מהות עצמית משלו, ניזון ממוחו ומחשבותיו של טיטוס, עד שהתחזק וקיבל תוקף משל עצמו. חכמתו של טיטוס הרשע מפרנסת את ביטולה עד כדי הפכה הגמור.

...כי הוה קא מיית, אמר להו: ליקליוה לההוא גברא ולבדרי לקיטמיה אשב ימי,

דלא לשכחיה אלהא דיהודאי ולוקמיה בדינא...

טיטוס הבין זאת, וביקש שימחו את זכרו מן העולם כדי שלא יעמוד לדין. הדין מברר את מהותו האמיתית של האדם ואת המשמעות האמיתית של פעולותיו. כשעמד טיטוס על עומק העניין וסופו, ביקש שיהיה כלא היה, ובלבד שלא יהיה כלי שרת לבנייתה של "אשת חיל" בעולם. ובסופו של עניין, כפי שמתגלה לאונקלוס בן אחותו, דינו הוא באסיפת אפרו ופיזורו – קיומו הוא הסיבה והמקור לביטול פעלו מן העולם.

כאשר כוח "אשת זנונים", וריכוז האדם ברצונותיו ועצמיותו, מתפשטים והולכים בעולם ואין גילוי של רצון השם יתברך בעולם, מתפתחים שני תהליכים: האחד, שבית הועד הופך לזנות. והשני, שחוצפא יסגי¹⁷.

גם הועד – שהוא אסיפת חכמי ישראל, המעוז האחרון של "אשת חיל" בעולם ובקשת דעת השם יתברך עתיד להתרוקן ממטרתו המשותפת, וכל אחד מחכמי ישראל חכמתו היא לעצמו. כך יושלם בגילוי לעין כל שלטון אשת זנונים בעולם.

ודווקא מתוך כך חוצפא יסגי, כפי שביאר רבינו¹⁸ והזכיר מה שאיתא בזוה"ק שהיא מלכות בלא תגא, דהיינו בלא גילוי הארת השם יתברך, ואמר שבעקבתא דמשיחא דווקא החוצפה תעלה לגדולה ומכוחה תהיה בקשת השם יתברך אף שלכאורה לא יהיה לכך מקום עוד.

¹⁷ סוף סוטה.

¹⁸ צדקת הצדיק מו.

הידיעה וההכרה שאין רצון השם יתברך בקרבנתם של ישראל – כאשר צמחה במשך אלפי שנים ההכרה שיש להגשים את רצונו הפנימי של האדם בלי להתייחס לרצון השם יתברך כביכול, היא החוצפה – היא עצמה תביא את תוקף בקשת השם יתברך מצד ישראל, שבו הוא חפץ, בהסתר פנים, מאז חורבן בית המקדש ונפילת הלבנון.



שער שלישי ישמרו דעת

כי שקפתי כהן ישמרו דעת
מלאכי ב, ז

